

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การบริหารจัดการสถานศึกษาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและผันผวนมากถือเป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะของผู้นำองค์กรซึ่งจำเป็นต้องมีสมรรถนะที่เหมาะสมในการบริหารงานและบริหารทรัพยากรการศึกษาทุกประเภทให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์และนโยบายที่กำหนด การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะสามารถปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่มีนั้น จำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านศักยภาพภาวะผู้นำ (Leadership capability) เพื่อการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำและมีสมรรถนะด้านการจัดการที่ดี ภาวะผู้นำดังกล่าวมีความครอบคลุมหลายลักษณะ เช่น การจัดการองค์การแห่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ ภาวะผู้นำวิชาการ การขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ การปรับระบบบริหารให้โปร่งใสและตรวจสอบได้ เป็นต้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีศักยภาพในการใช้ภาวะผู้นำอย่างเหมาะสมในการสร้างความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันของทุกคนในองค์กร สามารถสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคลากรทุกคน สามารถใช้ศิลปะและกระบวนการของการมีอิทธิพลต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล และสามารถทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความศรัทธา มีความเชื่อถือ มีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน ตลอดจนยังสามารถสร้างสภาวะแวดล้อม สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่าย ทุกคนร่วมมือกันสร้างประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สูงสุดของสถานศึกษา

ปัจจุบันผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาทในการทำงานเท่าเทียมกับชาย ซึ่งเห็นได้จากความสามารถในการทำงานของผู้หญิงที่เพิ่มขึ้นและหลากหลายที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของผู้หญิงที่มีต่อบทบาททางเศรษฐกิจของสังคมและประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) และส่งผลให้สถานภาพของผู้บริหารซึ่งมีบทบาทในการนำองค์กรในประเทศไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เนื่องจากปัจจุบันมีผู้บริหารที่เป็นสตรีมากขึ้น อันเกิดจากการได้รับสิทธิและความเสมอภาค เพราะเหตุที่สังคมเปิดโอกาสให้สตรีได้พัฒนาตนเองจนทำให้สตรีได้มีบทบาทในสังคมและเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ จะเห็นได้ว่าในภาวะปัจจุบัน สตรีได้รับการยกย่องให้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารในด้านการศึกษาของประเทศมากขึ้น ตั้งแต่ระดับกระทรวง ระดับกรม จนถึงระดับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และคาดว่าในอนาคต สตรีจะมีโอกาสเท่าเทียมกับเพศชายมากขึ้นในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหาร เพราะสังคมปัจจุบันต่างให้การยอมรับในบทบาทของสตรีมากขึ้นว่ามีความสามารถในการบริหารงานได้ดีไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเพศชาย แต่จากผลการวิจัยกลับพบว่า ข้าราชการสตรีไม่ได้รับความก้าวหน้าหรือโอกาสในการบริหารเพราะขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้บังคับบัญชาาระดับสูง ตั้งแต่ระดับอธิบดี ปลัดกระทรวง รัฐมนตรี (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2558) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Centre of Ethical Leadership (2015) ที่พบว่า การคัดเลือกผู้บริหารสตรีขึ้นดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น มักมีอุปสรรคในเรื่องของทัศนคติ ผู้บริหารสตรีมักถูกกีดกันให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้น หรือได้รับ

การคัดเลือกให้เข้าร่วมในกิจกรรมที่สำคัญ เช่น โครงการแบบเร่งรัด (Fast Track) การให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านอาชีพรายบุคคล (Individual Career Counselling) หรือ การฝึกปฏิบัติด้านอาชีพ (Career Workshop) ฯลฯ ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาผู้นำทางการศึกษาจึงควรใช้คุณธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและความสามารถในการพิจารณาจะเป็นประโยชน์ต่อข้าราชการสตรีในการพัฒนาตนเอง ตลอดจนเพื่อแก้ไขจุดอ่อนของผู้นำด้านวิชาการในการเลือกปฏิบัติเพราะการพัฒนาประเทศต้องอาศัยศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ซึ่งสตรียังถูกมองข้ามอยู่ค่อนข้างมาก ผู้นำสตรีจึงต้องมีความสามารถอย่างเด่นชัดและต้องต่อสู้กับอุปสรรคตลอดเวลา ในเรื่องทัศนคติของผู้บริหารระดับสูง เพื่อนร่วมงาน หรือแม้แต่สตรีด้วยกันเองที่มักคิดว่าผู้บริหารสตรีจะไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเท่าเทียมกับเพศชาย เพราะสภาพสตรีระควมพร้อมและเงื่อนไขในชีวิตของสตรีเอง ในขณะเดียวกันยังพบผลการวิจัยที่ระบุว่า ยังมีผู้นำสตรีอีกเป็นจำนวนมากที่มีลักษณะไม่เหมาะสมในการเป็นผู้นำ คือ ไม่มีความสามารถในการตัดสินใจ ไม่กล้าเสี่ยงและไม่มี ความเชื่อมั่นในตนเอง (สุพรรณิ มาตรโพธิ์, 2549)

ด้วยเหตุที่ สตรีมีความรู้ความสามารถ มีภาวะผู้นำและความพร้อมที่จะได้รับการยอมรับในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษามากขึ้นและคาดว่าในอนาคตจะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารสตรีจึงต้องมีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดีในเรื่องของการกำหนดทิศทางการศึกษาของไทย ซึ่งจะต้องเป็นไปอย่างสัมพันธ์และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมยุคสารสนเทศและการปฏิรูปการศึกษา สอดคล้องกับความเป็นไทย ดำรงเอกลักษณ์ วัฒนธรรมไทยไว้ส่วนหนึ่ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาสตรีจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในด้านการศึกษาที่เหมาะสมกับสังคมยุคโลกาภิวัตน์เป็นอย่างดี มีความรู้ความสามารถในเทคนิค วิธีการแสวงหาความรู้ เพื่อการก้าวทันสถานการณ์ของสังคมโลก ต้องมีทักษะกระบวนการในการบริหารและการจัดการศึกษา สามารถปรับปรุง และพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและทันสมัยอยู่เสมอ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาสตรีจะต้องได้รับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านศักยภาพภาวะผู้นำเพื่อนำพาสถานศึกษาไปสู่ภารกิจสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาบุคลากรในปัจจุบันมีอยู่หลายลักษณะตามพัฒนาการของการฝึกอบรม ตั้งแต่การเรียนในห้องเรียน การฝึกอบรมในการทำงาน การใช้เทปวีดิทัศน์เพื่อการฝึกอบรม ไปสู่การฝึกอบรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนโดยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ตลอดจนการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการศึกษา (Vangilder, 1999) โดยเริ่มตั้งแต่การใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนวิชาคอมพิวเตอร์ จากนั้นก็พัฒนามาเป็นสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หรือ CAI (Computer Assisted Instruction) ซึ่งในปัจจุบันก็ได้มีการพัฒนามาเป็นการเรียนการสอนผ่านเว็บ หรือ WBI (Web-Based Instruction) และการฝึกอบรมผ่านเว็บ (Web-Based Training: WBT) ที่สามารถเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็ว

การฝึกอบรมผ่านเว็บนับได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาบุคลากรโดยเป็นการฝึกอบรมที่ได้นำคุณสมบัติต่าง ๆ ของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้สนับสนุนการฝึกอบรมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด นำระบบอินเทอร์เน็ตมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีความรู้ มีประสิทธิภาพในการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยใช้เทคโนโลยีเว็บเป็นสื่อกลาง ผ่านบนระบบเครือข่าย

อินเทอร์เน็ต โดยนำองค์ประกอบต่าง ๆ ในเว็บมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ มีรูปแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา (anywhere-anytime) สามารถเรียนได้ทั้งการเรียนที่ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ในเวลาเดียวกัน (Synchronous) และการเรียนที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่ได้อยู่ในเวลาเดียวกัน (Asynchronous) (บุปผชาติ ทัพทิกธณ์, 2543) ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้แนวใหม่ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบนำตนเองหรือที่เรียกว่า Self-directed learning (Dixon, 1992) มีการร่วมมือในการทำงานผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่ผู้เข้ารับการอบรมสามารถเรียนรู้ได้ตามความต้องการ ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้ในลักษณะของห้องเรียนเสมือนจริง โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการจัดฝึกอบรม

จากเหตุผลความจำเป็นและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้สังเกตเห็นประโยชน์ของการพัฒนาชุดฝึกอบรมผ่านเว็บเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านศักยภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสตรี ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาสตรีและสอดคล้องกับการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารในการเป็นผู้ที่มีวิธีการอันหลากหลายที่จะแสวงหาความรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้บริหารได้พัฒนาตนเองเพื่อไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสตรีมีลักษณะที่เหมาะสมในการเป็นผู้นำที่สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารคุณภาพของสถานศึกษาของตนและผลจากการนำความรู้ในการพัฒนาศักยภาพภาวะผู้นำไปใช้จะเป็นแนวทางให้สถานศึกษาอื่นนำไปประยุกต์ใช้อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาในภาพรวม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านศักยภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสตรี
2. เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมผ่านเว็บเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านศักยภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสตรี
3. เพื่อทดลองใช้และประเมินชุดฝึกอบรมผ่านเว็บเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านศักยภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสตรี
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อชุดฝึกอบรมผ่านเว็บเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านศักยภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสตรี

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาสตรีที่ได้รับการอบรมด้วยชุดฝึกอบรมผ่านเว็บมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม
2. ผู้บริหารสถานศึกษาสตรีที่ได้รับการอบรมด้วยชุดฝึกอบรมผ่านเว็บมีความสามารถในการจัดทำโครงการด้านการพัฒนาภาวะผู้นำอยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ 70

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสตรี ปีการศึกษา 2559 จำนวน 1,658 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาสตรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1,270 คน ผู้บริหารสถานศึกษาสตรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 6 คน ผู้บริหารสถานศึกษาสตรี สังกัดสำนักงานบริหารการศึกษาเอกชน จำนวน 357 คนและผู้บริหารสถานศึกษาสตรี สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 25 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาชุดฝึกอบรมผ่านเว็บเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านศักยภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสตรี เน้นการพัฒนาสื่อเอกสารและสื่อประกอบการฝึกอบรมผ่านเว็บ

2.1 ด้านชุดฝึกอบรม ผู้วิจัยได้ศึกษาโครงสร้างการฝึกอบรมผ่านเว็บและออกแบบให้ชุดฝึกอบรมมีกระบวนการอบรมและสื่อในลักษณะการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง อีกทั้งเรียนรู้ร่วมกันในเว็บฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ รวมทั้งการหาประสิทธิภาพชุดฝึกอบรม

2.2 ด้านเนื้อหาชุดฝึกอบรม ผู้วิจัยได้ประมวล วิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาที่ใช้ในการจัดทำชุดฝึกอบรมจากการประเมินความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษาสตรีโดยแบบสอบถาม และจากกรณีศึกษาโดยพิจารณาคัดเลือกเนื้อหาที่มีความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาในลำดับสูงสุด 5 ลำดับแรก ได้แก่ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ การวางแผนกลยุทธ์ การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา และการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาและพัฒนาชุดฝึกอบรม โดยกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ จัดสร้างแบบฝึกหัดและกิจกรรมการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในหน่วยการเรียนรู้ของแต่ละเนื้อหา

นิยามศัพท์

1. ความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ความประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสตรีที่ต้องการจะได้รับการพัฒนาศักยภาพภาวะผู้นำ
2. ชุดฝึกอบรมผ่านเว็บ หมายถึง การพัฒนาระบบการอบรมทางไกลโดยการประยุกต์เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย หลักสูตร เนื้อหาสาระ วิธีการ สื่อและการประเมิน โดยใช้เว็บเป็นสื่อกลางผ่านบนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านศักยภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสตรี
3. การฝึกอบรมผ่านเว็บ หมายถึง วิธีการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาสตรีโดยการใช้สื่อคอมพิวเตอร์นำเสนอในรูปแบบของเว็บเป็นสื่อในการนำเสนอข้อมูล การสืบค้นข้อมูล โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลางใน

การถ่ายทอดความรู้และตอบสนองต่อผู้เข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่อง ตอบสนองต่อการเรียนรู้ในทุกเวลา และตอบสนองต่อการเรียนรู้ในลักษณะของห้องจำลองเสมือนจริง

4. ศักยภาพภาวะผู้นำ หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจและความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาศาสตร์ด้านการพัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งวัดความรู้และความเข้าใจโดยใช้แบบทดสอบ และวัดความสามารถโดยใช้แบบฝึกทักษะ

5. การเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านศักยภาพภาวะผู้นำ หมายถึง การทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาศาสตร์ได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำในด้านความรู้ ความเข้าใจและความสามารถให้มากยิ่งขึ้น

6. ผลสัมฤทธิ์ของการเรียน หมายถึง ความรู้และความสามารถของผู้เข้ารับการอบรมทั้งทางด้านพุทธิพิสัย และด้านทักษะพิสัยเกี่ยวกับศักยภาพภาวะผู้นำ

7. ความพึงพอใจ หมายถึง ผลรวมของคะแนนคิดเป็นค่าเฉลี่ยที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึที่ผู้บริหารสถานศึกษาศาสตร์มีต่อชุดฝึกอบรมผ่านเว็บ

8. ผู้บริหารสถานศึกษาศาสตร์ หมายถึง ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาซึ่งเป็นเพศหญิงที่เข้ารับการอบรม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ชุดฝึกอบรมผ่านเว็บเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านศักยภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ

2. ผู้บริหารสถานศึกษาศาสตร์สามารถนำความรู้ที่ได้จากการได้รับการพัฒนาไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพภาวะผู้นำของตน

3. หน่วยงานต้นสังกัดสามารถนำรูปแบบการพัฒนาชุดฝึกอบรมผ่านเว็บไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาในภาพรวม